

HAYVAN EKOLOJİSİ

(Ders Notu*)

(6. Hafta)

Doç. Dr. Erkan PEHLİVAN

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü

Ankara - 2021

** Ders notunun hazırlanmasında kullanılan kaynaklar son sayfada toplu olarak verilmiştir.*

Evciltme

Evcil hayvan tanımı nedir?

- ❑ İnsanların mevcudiyetlerine bağı olarak bir fayda veya bir zevki temin ve tatmin eden ve kayıtsız şartsız çoğaltılan hayvanlara evcil hayvan denilmektedir.
- ❑ İnsanla daima bir simbiyoz halinde bulunan ve insanlar tarafından belirli ekonomik verimleri için kullanılan ve ortak hayatta devamlı olarak çoğalan ve sürekli veya geçici yapay seleksiyona tabi tutulan hayvanlar evcildir (Bilgemre1945).

evcil hayvan ?

Evciltme (devam)

3

- Yapılan tanımlara göre, **bir hayvanın evcil olabilmesi için öncelikle;**
 - insana bir yarar sağlaması,
 - sonra insanın emir ve iradesi altında düzenli olarak çoğalması, yetişmesi gerekir.
- Evcil hayvanlardan çeşitli şekillerde yararlanılmaktadır.
 - **İş ve Çeki Güçleri;** At, Sığır, Deve, Manda, Fil vb.,
 - **Muhafızlık;** Köpek vb.,
 - **Aşı ve Deneysel Hayvanı;** Fare, tavşan vb. kobay hayvanlar,
 - **Çeşitli verimleri ile;** Gübre, Süt, Et, Yağ, Tiftik, Kıl, Yapağı vb.,
 - **Diğer verimleri;** boynuz, tırnak, kemik, bağırsak vb.,
 - Diğerleri...

Evciltme (devam)

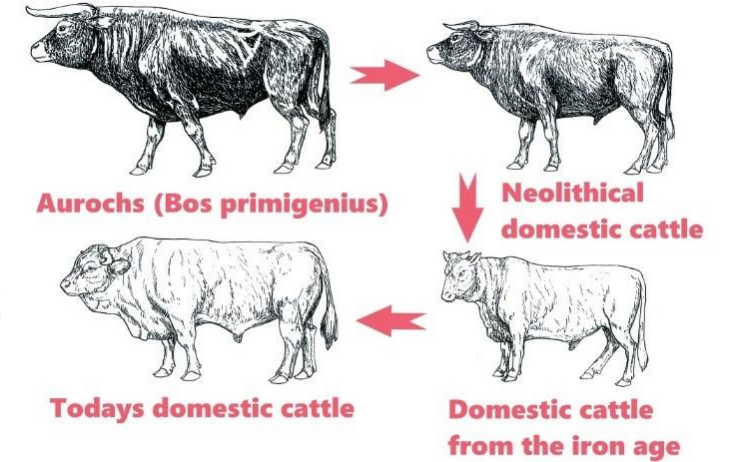
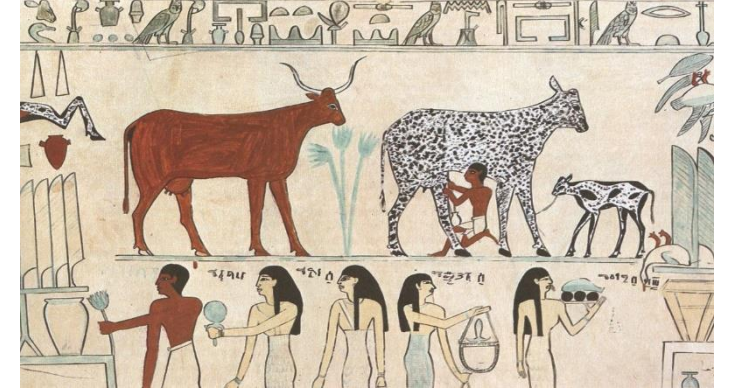
- Evcil hayvanlar, yabani formlarından elde edilmişlerdir. Bunların bir kısımları tamamen ortadan kalkmış oldukları halde bazıları, insanların dokunmamalarından veya el sürmeleri icap etmediğinden hâlâ yaşamaktadır.
- Binlerce seneler içinde insanlar bu yabanilerden evcillerini meydana getirmişlerdir.
- **Yabani hayvanlar;**
 - Yaşadığı yerin tabiatına bağlıdır.
 - Yaşadığı yerin durumuna göre vücut yapıları farklıdır. Deri, kıl, renk ve vücut yapıları farklılaşmıştır.
 - Hastalıklara yakalanma eğilimleri azdır.

Evciltme (devam)

5

Evcilleştirmenin řekli ve Safhaları

- Bugün elimizde bulunan evcil hayvanlar bugünkü halleri ile yaratılmış değillerdir.
- İlk insanlar evcil hayvana sahip deęillerdi.
- Yabani hayvanları evcilleştirme çok sonra başlamıştır.
- Evcilleştirmeyi insanlığın tarihinde büyük bir olay, kültür için çok önemli bir aşama olarak kabul etmek gerekir.
- Evcilleştirmenin zaman ve tarzı hakkında kesin bilgimiz yoktur.

Evciltme (devam)

6

- Bilinen bir nokta varsa; o da, insanların hayvanları bir defada evcilleştirmedikleri ve bu işi öncelikle ekonomik bir yarar için yapmadıklarıdır.
- Çünkü hayvanların bugün gözümüze görünen en önemli verimleri evcilleştirmenin ve yetiştirmenin etkisi ile sonradan meydana gelmiştir.
- Yavrusuna ancak yetecek kadar süt veren sığırı veya sırtında şimdiki gibi yapağısı bulunmayan koyunu insanlar herhalde süt ve yapağı için kendilerine alıştırmamışlar, evcilleştirmemişlerdir.

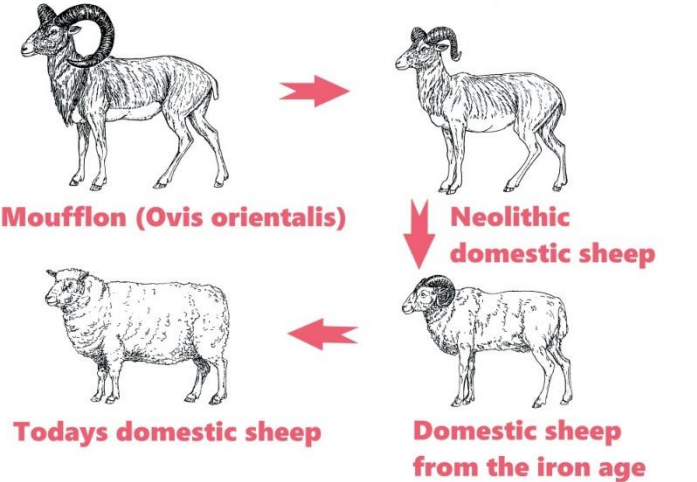
Domestication of animals is a long-scale process, which began **in prehistoric times**

Pet or tool? Man walks a dog many thousands years ago

Rock Painting, Madhya Pradesh, India ~ 12 000 years old

<http://www.kamat.com/kalranga/rockpains/betaka.htm>

Evciltme (devam)

7

- Geriye bir tek et kalıyor ki onu da yabani hayvanların bu kadar zahmetlerini çekmektense avlanmakla temin etmek daha kolaydır. İnsanın uzun zaman hayvana sahip olduğu halde ondan ekonomik fayda imkanlarını öğrenerek yararlanmaya başlaması çok sonra olmuştur.
- Evcilleştirmede E. Hahn ve diğer bazı yazarlar DİN'in büyük etkisi olduğunu kabul etmektedirler.

in nature

8 to 12

1900's

120

today

300

Evciltme (devam)

8

Evcilleştirmenin ilk şeklinde insanlar hayvanları kendilerine alıştırmışlardır.

- Bunun hem şiddetle, hem de hayvanları korkutmama yoluyla ustalıkla yapıldığını söyleyenler vardır.
- İkinci yöntem daha çok ileri sürölmekte ve yabani hayvanların insanların meskenleri civarına kadar yaklaşarak kırıntı ve döküntülerinden karınlarını doyurmak istediklerini söylemektedir.

Evciltme (devam)

9

- Çeşitli sebeplerden anasından ayrı düşmüş yavru hayvanları yakalama yolu ile de evcilleştirmenin gerçekleşmiş olması ihtimaldir.
- Ana sütüne ihtiyaç göstermeyecek kadar büyümüş genç hayvanları tutarak alıştırmada hiç zorluk olmadığı halde çok küçük yaşta yakalananları büyütmenin, elde süt veren başka hayvan bulunmadığı takdirde, çok zor olacağı açıktır.

Evciltme (devam)

10

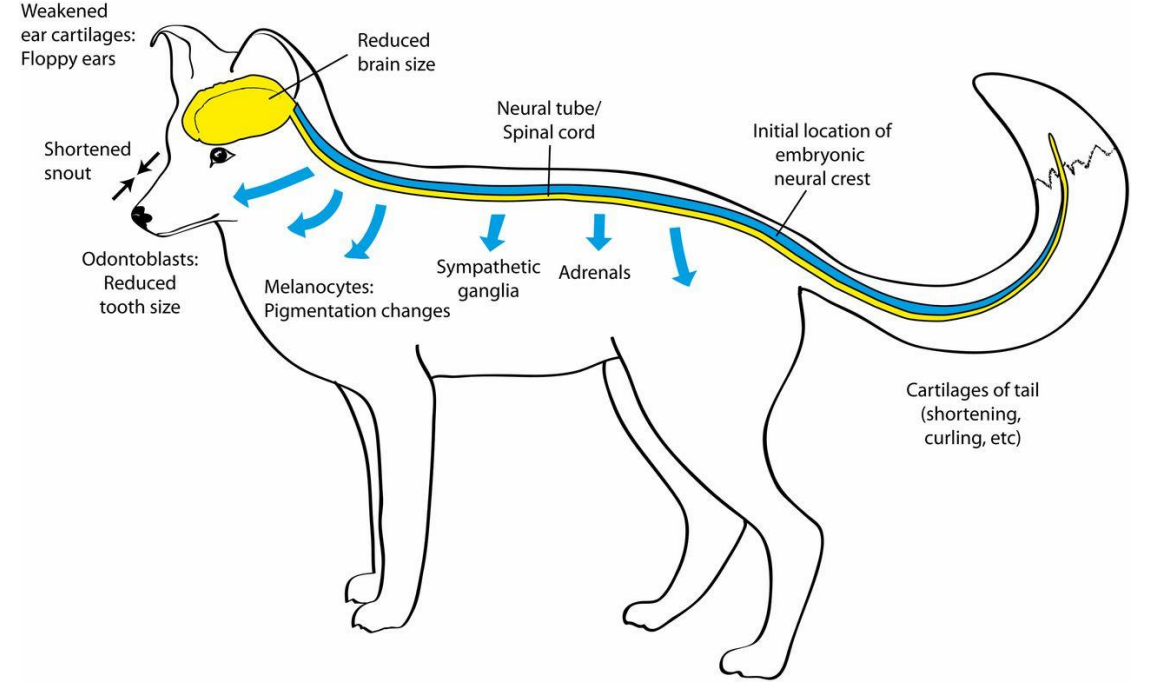
- Bu yöntemlerin dışında hiç şüphesiz büyük hayvanları doğrudan doğruya yakalayarak da evcilleştirme olmuştur.
- Ağ, ip, atkı vb. ile tutulmaları mümkün olmayan yabani hayvanlar bir tepeciğin hemen arkasına kazılan ve kenarına yeni kesilmiş bir hayvan derisi konulan çukurlara sürülmektedir.
- Bu tuzaklara düşürülen hayvanlar birkaç gün orada bırakıldıktan güçsüz hale getirildikten sonra tutulmaktadır.

Evciltme (devam)

11

- Bu ihtimallerden hangisinin daha çok rol oynadığı bilinmemektedir.
- Bu yöntemlerin hepsinin aynı anda kullanılması da olasıdır.
- Evcilleştirmede en büyük güçlük, insanların emir ve iradeleri altına giren hayvanların çoğunda üreme kabiliyetinin azalmasında görülmüştür.

Evciltme (devam)

12

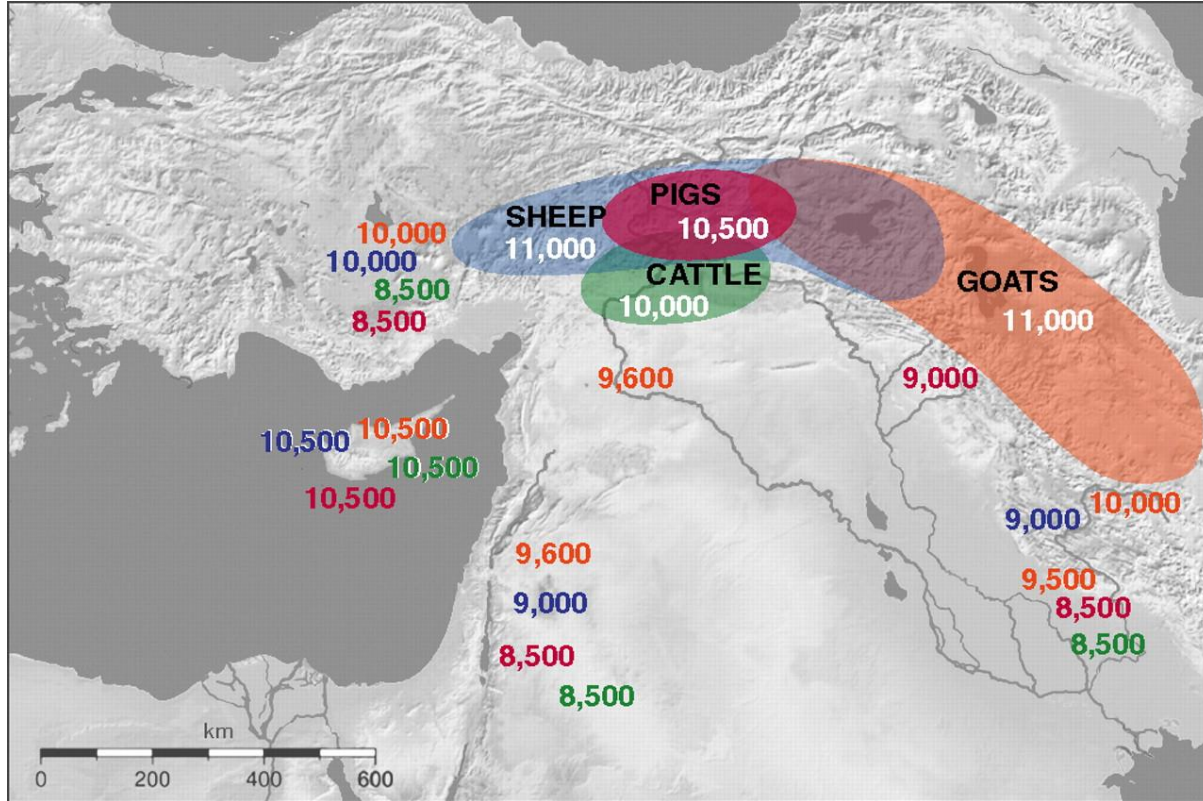
- Genellikle zekaları çok yüksek olanlarla, çok ilkel olanlar evcil hayvan vermemişlerdir.
- Mesela zeka bakımından diğer hayvanlardan üstün olan maymunu evcilleştirmek mümkün olduğu halde onu, faydalanabilir bir evcil hayvan yapmada zorluklar görülmüştür.
- Zekaları çok düşük olan hayvanlar için de durum yine böyledir.
- Evcilleştirmeyi kolaylıkla kabul edenler, zekaları orta derecede olan ve sürü halinde dolaşan yabani hayvanlardır.

Evciltme (devam)

13

Evciltme bölgeleri

(Zeder 2008)

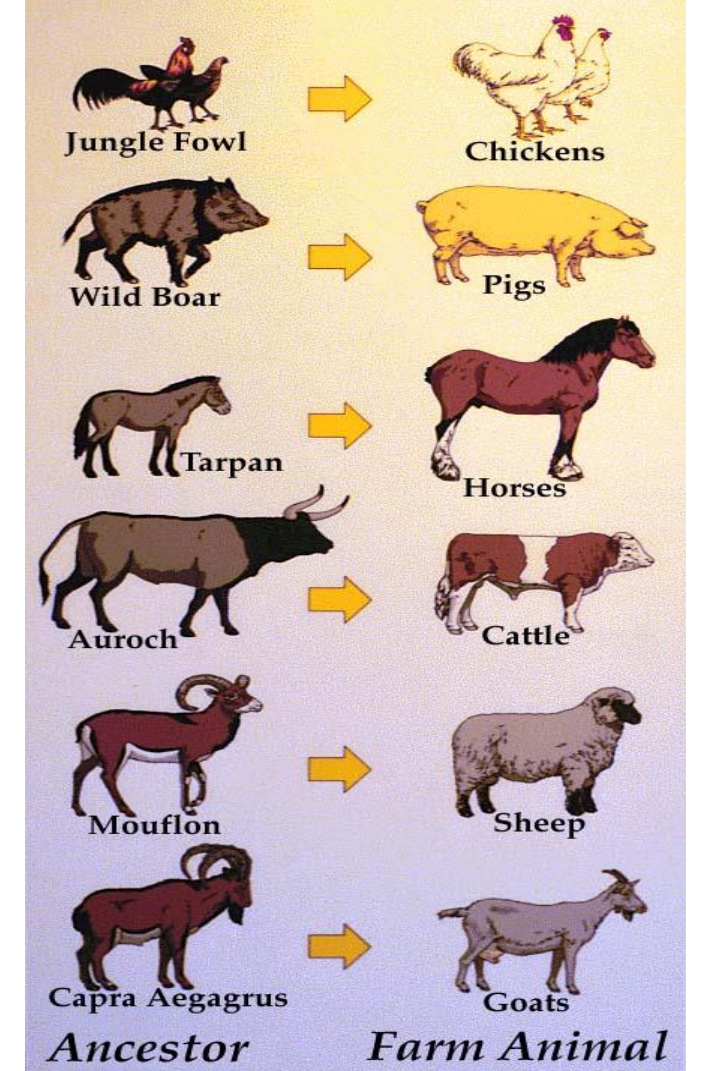
Tür	Evcilleştirme Zamanı (M.Ö.)	Evcilleştirme Bölgeleri
At	6000-7000	Ukrayna, Kuzey-Doğu Avrupa, Orta Asya
Koyun	11000	Türkistan, Ortadoğu (Irak), Güney-Batı Asya
Keçi	11000	Lübnan, Güney-Batı Asya, İran
Siğır	10000	Ortadoğu, Anadolu, Yunanistan
Tavuk	3500-2000	Orta Asya, Hindistan

Evciltme (devam)

14

Evcilleştirme ile meydana gelen değişiklikler;

- Evcil hayvanlarla yabaniler arasında her bakımdan büyük farklar vardır.
- Çoğu zaman evcil hayvan ile yabani hayvan arasındaki ilişkiden, akrabalıktan bile şüphe edecek kadar büyük değişiklikler görülmektedir.
- Evcil hayvanlar uzun seneler boyunca çeşitli değişikliklere maruz kalarak bugünkü hallerini almışlardır.
- Bu farklılıklar morfolojik ve fizyolojik olarak gerçekleşmiştir.

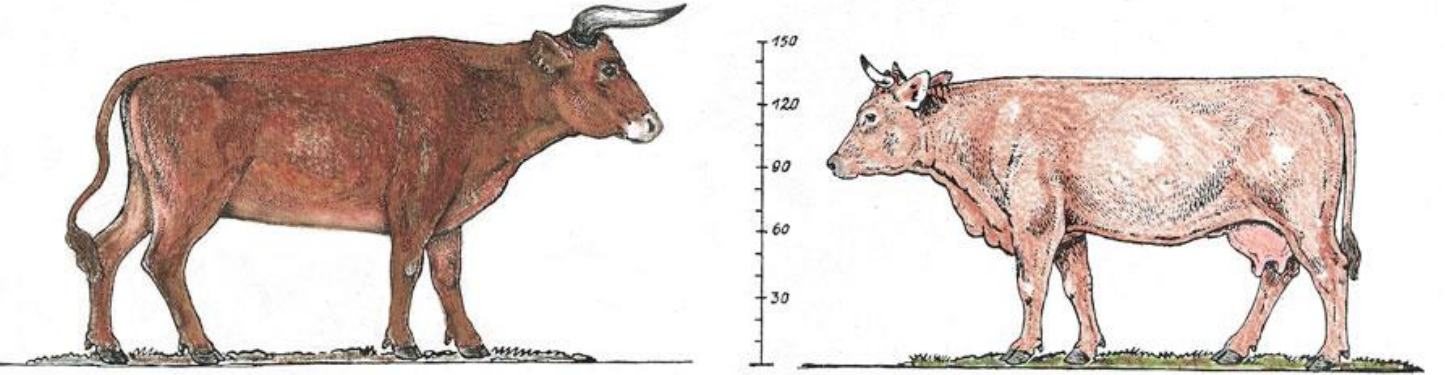
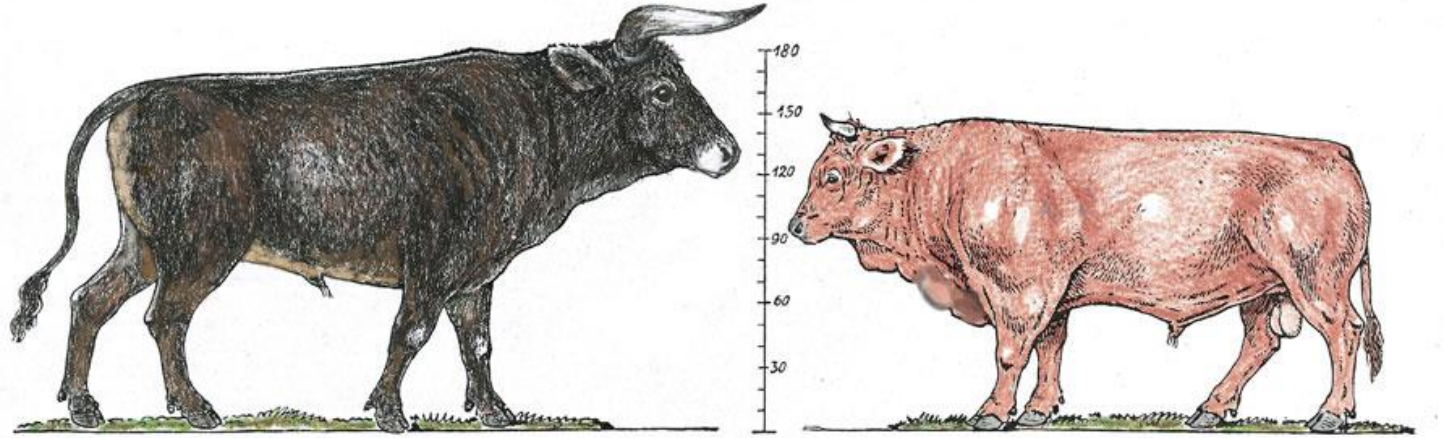

Evciltme (devam)

15

Morfolojik deęişimler

- Büyüklük, Cüsse..
- İskelet, Kafa kemikleri,
- Boynuzlar,
- Dişler,
- Kuyruklar,
- Kemik şekil ve yapısı,
- Renkleri,
- Deri ve Kılları,
- Diğer değişiklikler...

Evciltme (devam)

16

Fizyolojik deęişimler

- İç organ sistemleri (Solunum, Dolaşım, Sindirim organları...),
- Üreme faaliyeti,
 - Döl tutma kabiliyeti (artmıştır),
- İç salgı bezleri (Gelişim sonucu koyun, keçi ve sığırdada Süt verimi artmıştır)
- Yağ birikimi farklılaşmıştır.
- Kas gelişimi değişmiştir.
- Sinir sistemi,
- zeka bazılarında artmış bazılarında ise azalmıştır.

Kaynakça

1. Barıtçı, İ. 2006. Evrim ve Evciltme. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Semineri.
2. Ertuğrul, M. 2019. Hayvan Ekolojisi (Ders Notu). Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü Açık Ders Malzemeleri.
3. Özkütük, K. 1990. Hayvan Ekolojisi. Ç.Ü.Z.F. Ders Kitabı No:79.
4. Pehlivan, E. Dellal, G. 2017. İklim Değişikliği ve Hayvansal Üretim. Türkiye'nin Hayvansal Üretimi (Mevcut Durumu ve Geleceği) Sempozyumu, 10-11 Ocak 2017, Ankara.
5. Prof. (retired) Dr. agr. H. J. Schwartz. 2016. Eco-systems of agricultural landscapes and sustainable land use: Livestock systems (Lecture notes). Faculty of Life Sciences Albrecht-Daniel-Thaer Institute for Agricultural and Horticultural Sciences.
6. Savaş, T. 2017. Hayvan, Çevresi ve Davranışları (Ders Notu). B. Hayvan Ekolojisi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü.
7. Yiğit, N. 2015. Genel Ekoloji Zooloji Kısmı Öğrenci Nüshası, Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü.